

Terugmetingen met de Leefbaarometer: 1998 en 2002

methode

In opdracht van:

Ministerie van VROM, Wonen, Wijken, Integratie

K. Leidelmeijer (RIGO)

G. Marlet (Atlas voor Gemeenten)

januari 2009

RIGO Research en Advies BV
De Ruyterkade 139
1011 AC Amsterdam
telefoon 020 522 11 11
telefax 020 627 68 40
<http://www.rigo.nl>

Atlas voor gemeenten

Stichting Atlas voor gemeenten Postbus 9627 3506 GP Utrecht
telefoon 030-2656438 fax 030-2656439

Rapportnummer: 98510

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	1
2	METHODE TERUGMETING	3
2.1	ONTBREKENDE GEGEVENS	3
2.2	AFWIJKENDE GEGEVENS	4
2.3	PRIJSINDEXERING	5
2.4	ONTWIKKELING	5
2.5	CLUSTERS	7
3	RESULTATEN	9
3.1	LANDELIJK	9
3.2	LOKAAL	11
	BIJLAGE 1: INDICATOREN IN DE LEEFBAAROMETER	17

1

Inleiding

De Leefbaarometer is een instrument dat op basis van objectief vaststelbare omgevingscondities een indicatie geeft van de leefbaarheid vanuit het perspectief van de bewoners. De instrumentontwikkeling is uitgebreid beschreven in het document 'De Leefbaarometer; Leefbaarheid in Nederlandse wijken en buurten gemeten en vergeleken - rapportage instrumentontwikkeling' dat ook kan worden gedownload op <http://www.vrom.nl/leefbaarometer>. De instrumentontwikkeling is vergezeld van een eerste meting met als peildatum 1-1-2006.

Omdat de Leefbaarometer is bedoeld als een systeem om ontwikkelingen in de leefbaarheid in de tijd mee te volgen, is één meting niet toereikend om de kracht van het instrument te laten zien. Onder meer om die reden is besloten ook terugmetingen in de tijd uit te voeren. Daarvoor zijn de jaren 2002 en 1998 genomen. In deze notitie beschrijven we kort de aanpak en enkele resultaten van die exercitie.

2

Methode terugmeting

Het principe van een terugmeting met de Leefbaarometer is betrekkelijk eenvoudig. Voor de omgevingscondities die in het model van de Leefbaarometer zijn opgenomen, worden gegevens verzameld die de situatie ten tijde van het meetmoment in het verleden representeren. Deze gegevens worden geoperationaliseerd tot indicatoren die zoveel mogelijk overeenkomen met de indicatoren die in de basismeting voor de modelontwikkeling zijn gebruikt.¹ Vervolgens worden de indicatoren ingevoerd in het model, waarna wordt berekend hoe de leefbaarheid er op basis van die gegevens in het verleden uitzag. Een aantal overwegingen en uitgangspunten is hierbij van belang. Die worden beschreven in dit hoofdstuk.

2.1 Ontbrekende gegevens

Voor een aantal indicatoren ontbreken gegevens voor een of meer terugmetingen. In die gevallen zijn de waarden uit de meting overgenomen die in de tijd het meest nabij is. Voor die twee jaren is de betreffende indicator dan constant gehouden in het model. Het gevolg is dat de betreffende indicator wordt 'uitgeschakeld' bij de weergave van de ontwikkeling tussen die twee jaren. Uitschakelen is dus hetzelfde als constant houden in de tijd.

Bij de meting 2002 was dat aan de orde voor een bevolkingsindicator (dominantie gezin met jonge én oudere kinderen) voor indicatoren van water en groen, voor de geluidbelasting en voor de mutatiegraad. Voor de meting 1998 was dat aan de orde voor diezelfde indicatoren en ook voor de nabijheid van voorzieningen (bankfiliaal, winkelcentra).

Met deze 'uitgeschakelde' indicatoren is overigens nog steeds zeker 95% van het model gevuld voor de terugmetingen. Daarvoor zijn meerdere redenen:

- Het aantal ontbrekende indicatoren is beperkt.
- De ontbrekende indicatoren hebben relatief lage gewichten in het model.

voetnoot

¹ In de bijlage bij deze notitie zijn deze indicatoren nog eens opgesomd.

- Van een aantal van de indicatoren (in het bijzonder groen en water) gaan de ontwikkelingen niet snel en is de kans klein dat de waarde in een (ontbrekende) terugmeting significant zal zijn afgeweken van de waarde in de basismeting.

2.2 Afwijkende gegevens

In een aantal gevallen is de berekeningswijze van de indicatoren aangepast omdat de basisgegevens waaraan de indicatoren zijn ontleend anders waren dan bij de basismeting. Dit was het geval bij de indicatoren voor de bevolkingssamenstelling naar huishoudentypen (WDM) en bij de gegevens over sloop.

Bij WDM had de aanpassing betrekking op de wijze waarop de dominantie van huishoudentypen is bepaald. In de meting 2006 is die dominantie bepaald binnen een cirkel van 200 meter. Daartoe zijn de 0 en 1 waarden (waarmee wordt aangegeven of in een gebied het bedoelde huishoudentype dominant is) geaggregeerd over de 6ppc-gebieden binnen de cirkel.² In de meting 2006 kon die enkelvoudige dominantie (welk type huishouden komt het meest voor in een gebied) worden bepaald omdat voor elk van de huishoudentypen de aanwezigheid ervan in een gebied bekend was in aantallen. Voor 2002 en 1998 was alleen de mate van aanwezigheid in klassen bekend. Daardoor konden meerdere huishoudentypen in dezelfde klasse uitkomen en daarmee schijnbaar even dominant zijn. De volgende rekenregels zijn gehanteerd om op een vergelijkbare range van scores uit te komen:

- Indien meerdere huishoudentypen als dominant werden geïdentificeerd en een van die huishoudentypen ook dominant was in de basismeting is dat huishoudentype ook dominant verklaard in de terugmeting.
- Als geen van de dominante huishoudentypen in de terugmeting dominant was in de basismeting zijn ze alle als dominant gekenmerkt in de terugmeting, maar met een evenredig met het aantal 'dominante' huishoudentypen lager gewicht. Het gewicht voor elk van de huishoudentypen is dan dus $1/N_{\text{dominant}}$.

De indicator voor sloop (percentage sloop t.o.v. van de voorraad in een gebied weergegeven in voorgaande jaren) is bij de terugmetingen op minder jaren gebaseerd dan bij de basismeting (2006). In de meting 2006 is uitgegaan van een sloopercentage over de periode 1991-2005 (15 jaar). Voor de terugmetingen was slechts een jaar meer beschikbaar: 1990. De terugmetingen zijn daarom over een kortere periode bepaald: 1990-2002 voor de meting 2002 en 1990-1998 voor de meting 1998. Daarmee neemt de gevoeligheid van de indicator voor jaarlijkse (mogelijk toevallige) fluctuaties in de cijfers voor onttrekkingen toe. Omdat het nog steeds aanzienlijke perioden betreft (minimaal 8 jaar) en de brongegevens betrekking

voetnoot

² Zie ook: Leidelmeijer, K., G. Marlet e.a. De Leefbaarometer; Leefbaarheid in Nederlandse wijken en buurten gemeten en vergeleken - rapportage instrumentontwikkeling, RIGO en Atlas voor Gemeenten i.o.v. VROM/WWI, Amsterdam, 2008.

hebben op feitelijk geregistreerde onttrekkingen blijft die fluctuatie uiteindelijk beperkt.

2.3 Prijsindexering

Twee indicatoren hebben een prijselement. Om op een niveau 1-1-2006 uit te komen moesten deze indicatoren worden gecorrigeerd voor prijsontwikkeling. Dit was aan de orde voor 'goedkope huurwoningen' en voor de verkoopprijs van huurwoningen aan zittende bewoners.

De aanpassing van de grens voor goedkope huurwoningen is uitgevoerd door rekening te houden met de gemiddelde huurprijsontwikkeling (CBS) in de betreffende jaren.

De aanpassing van de verkoopprijs van huurwoningen is gedaan door te corrigeren voor de gemiddelde kooprijksontwikkeling. In beginsel waren hiervoor ook andere opties denkbaar (inflatie bijvoorbeeld). De indicator is echter naar ons inzicht het sterkst als de ontwikkeling ten opzichte van de kooprijksontwikkeling wordt genomen. Voor de perioden waarover de terugmeting heeft plaatsgevonden, is de kooprijksontwikkeling groter geweest dan de inflatie. Als inflatie zou zijn gehanteerd, zou de ontwikkeling met terugwerkende kracht positiever zijn geweest dan wanneer de kooprijksontwikkeling wordt gebruikt. Als inflatie wordt gehanteerd, zou echter de 'normale' kooprijksontwikkeling in het model worden meegeteld als een effect van een verbetering van de leefbaarheid. Dat ligt niet voor de hand – tenzij de redenering zou worden gevolgd dat als de verkoop van huurwoningen de normale kooprijksontwikkeling kan volgen, dit op zichzelf als een teken van verbeterde leefbaarheid kan worden opgevat. Die redenering volgen we hier niet. De kooprijksontwikkeling hanteren we als de norm. Als een gebied zich ten opzichte van die prijsontwikkeling positief ontwikkelt, beschouwen we dat als een effect dat mogelijk aan de ontwikkelingen op het vlak van de leefbaarheid kan worden toegeschreven.

Per saldo betekent dit gemiddeld over Nederland een klein negatief effect van 1998 naar 2002 en een positief effect van 2002 naar 2006 (toen steeg de prijs van de verkochte huurwoningen meer dan die van de koopwoningen in het algemeen).

2.4 Ontwikkeling

De Leefbaarometer biedt uitkomsten van de leefbaarheid op een 7-puntsschaal. Het onderliggende model berekent een waarde op een continue schaal die in theorie van 1 tot 5 kan lopen. De zeven klassen worden als volgt bepaald uit de continue scores:

klasse	label	score
1	zeer negatief	$\leq 3,45$
2	negatief	$> 3,45 \ \& \ \leq 3,6$
3	neutraal (tussen negatief en positief)	$> 3,6 \ \& \ \leq 3,8$
4	matig positief	$> 3,8 \ \& \ \leq 4$
5	positief	$> 4 \ \& \ \leq 4,2$

klasse	label	score
6	zeer positief	> 4,2 & ≤ 4,4)
7	uiterst positief	> 4,4)

Ontwikkelingen in de leefbaarheid worden berekend als de verschilscore op de berekende leefbaarheidsuitkomst (continue schaal) tussen meetjaren voor alle afzonderlijke 6ppc-gebieden. Het uitgangspunt is dat op deze wijze alle ontwikkelingen in beeld kunnen worden gebracht. Bij het belangrijkste alternatief (verschil tussen de leefbaarheidsklasse van een gebied in twee meetjaren) bestaat de mogelijkheid dat ontwikkelingen worden gemist omdat die zich binnen een klasse kunnen afspelen. En omgekeerd kunnen betrekkelijk kleine ontwikkelingen zichtbaar worden omdat die 'toevallig' een klassenovergang tot gevolg kunnen hebben. Door te kiezen voor feitelijke verschilcores wordt dat probleem ondervangen.

Er staan wel nadelen tegenover. Een eerste nadeel is dat er bij de gekozen benadering vrijwel altijd een verschil is. Er is geen 'natuurlijke' nulklasse, die wel zou ontstaan als alleen klassenovergangen als ontwikkeling zouden worden gekenmerkt. Dat ondervangen we door op basis van de verschilcores verschilklassen te ontwikkelen, waarover later meer. Een tweede nadeel van de verschilcores is dat deze mogelijk tot een ander beeld kunnen leiden dan een vergelijking van twee jaarmetingen op basis van klassen zou doen verwachten. De reden daarvoor is dat ontwikkelingen zich binnen klassen kunnen voordoen, waardoor een gebied dat in twee meetjaren net in eenzelfde klasse uitkomt, toch als een gebied met ontwikkeling kan worden geïdentificeerd. Het omgekeerde kan ook gebeuren. Van een gebied dat in het ene jaar bijvoorbeeld net in klasse 3 (score 3,8) zit en het volgende jaar net in klasse 4 (score 3,85), kan de ontwikkeling toch te gering zijn om op zichzelf als 'significant' te worden beschouwd. Dit nadeel is daarmee vooral 'optisch' maar kan wel voor verwarring zorgen bij gebruikers.

2.4.1 Klassen van ontwikkeling

Er zijn vijf klassen gedefinieerd om de ontwikkeling mee weer te geven:

- 1 Grote positieve ontwikkeling ($\Delta \geq 0,2$ op de LBM-schaal).
- 2 Beperkt positieve ontwikkeling ($\Delta \geq 0,1$ & $< 0,2$ op de LBM-schaal)
- 3 Geen ontwikkeling ($\Delta \geq -0,1$ & $< 0,1$ op de LBM-schaal)
- 4 Beperkt negatieve ontwikkeling ($\Delta < -0,1$ & $\geq -0,2$ op de LBM-schaal)
- 5 Grote negatieve ontwikkeling ($\Delta < -0,2$ op de LBM-schaal)

Er is voor deze indeling gekozen omdat daarmee wordt ingezoomd op de grotere veranderingen. Tevens is bij gemeenten die deelnamen in de begeleidingscommissie³ nagegaan in welke mate verschillende operationaliseringen van de verandingsklassen leiden tot herkenbare uitkomsten. De gekozen indeling bleek daarbij tot het beste resultaat te leiden.

voetnoot

³ Gemeenten Rotterdam, Dordrecht, Den Bosch en Eindhoven.

Als addendum op deze klassenindeling hanteren we een filter waardoor negatieve ontwikkelingen in het groene gebied (score 3,8 of hoger) van substantiëlere omvang moeten zijn om als zodanig te worden benoemd. De reden daarvoor is dat er anders teveel 'signalen' van een verslechtering ontstaan in groene regio's die uiteindelijk van betrekkelijk weinig betekenis zijn. Bijvoorbeeld een score in jaar 1 van 5 en in jaar 2 van 4,7 betekent dat het gebied in beide jaren als uiterst positief kan worden geclassificeerd. Tegelijkertijd zou de ontwikkeling wel als een 'grote verslechtering' worden gekenmerkt. Onze indruk is dat dit een signalering is die zijn doel voorbij schiet. De klassen 1 en 2 worden dan als volgt gedefinieerd:

Voor gebieden die in het beginjaar een waarde op de Leefbaarometer hebben van 3,8 of kleiner wordt geen filter toegepast. De relevante klassengrenzen zijn dan:

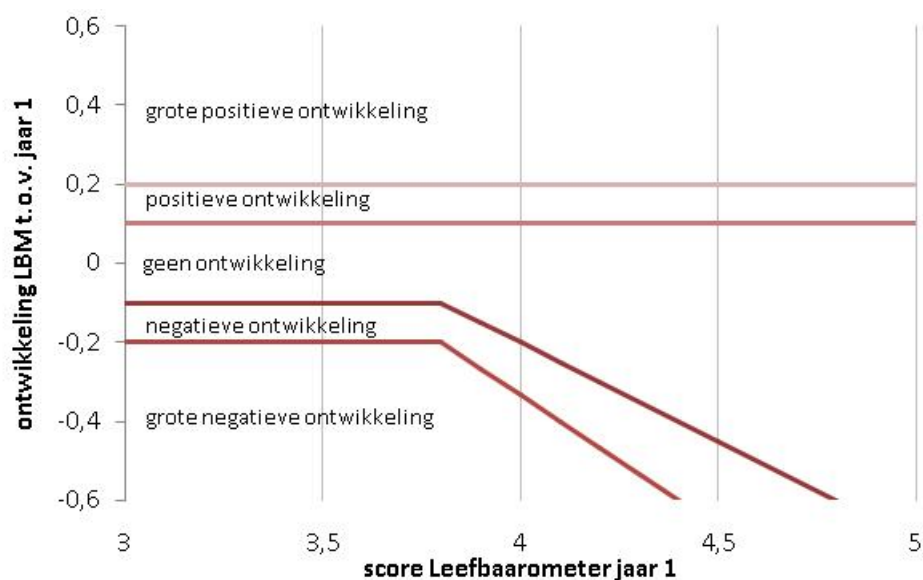
- bovengrens klasse 2 (verslechtering) = -0,1;
- bovengrens klasse 1 (grote verslechtering) = -0,2.

Voor gebieden die in het beginjaar een waarde op de Leefbaarometer hebben die groter is dan 3,8 wordt wel een filter toegepast dat sterker is naarmate de score in het beginjaar hoger is:

- bovengrens klasse 2 (verslechtering) = $-0,5 * \text{LBMscorejaar1} + 1,8$.
- bovengrens klasse 1 (grote verslechtering) = $-0,667 * \text{LBMscorejaar1} + 2,333$.

Een en ander kan grafisch worden weergegeven zoals in figuur 1.

figuur 1 Klassengrenzen voor de ontwikkelingen in relatie tot de uitgangsscore van de Leefbaarometer (jaar 1)

2.5 Clusters

Met de Leefbaarometer worden geen afzonderlijke 6ppc-gebieden weergegeven. Er wordt altijd geaggregeerd naar clusters; homogene gebieden waarin 6ppc-

gebieden zijn verenigd die eenzelfde score hebben. De clustering vindt voor de separate meetjaren en voor de ontwikkelingen plaats volgens dezelfde methode.

Elke constellatie van uitkomsten wordt geografisch geclusterd. De basiskaart voor clustering is de 6ppc-polygoonkaart van het Kadaster, doorsneden met de woongebieden. Bij de clustering wordt een maximale afstand van 60 meter gebruikt: als de grenzen van twee 6ppc-(deel)gebieden met eenzelfde score minder dan 60 meter van elkaar verwijderd zijn, worden die 6ppc-(deel)gebieden samengenomen tot een cluster.

De consequentie van deze benadering is dat elke kaart 'eigen' clusters heeft. De clusters zijn daarmee geen eenheden die in de tijd kunnen worden gevolgd. Ze veranderen per jaar en juist die verandering biedt informatie over de ruimtelijke neerslag van leefbaarheid.

3

Resultaten

3.1 Landelijk

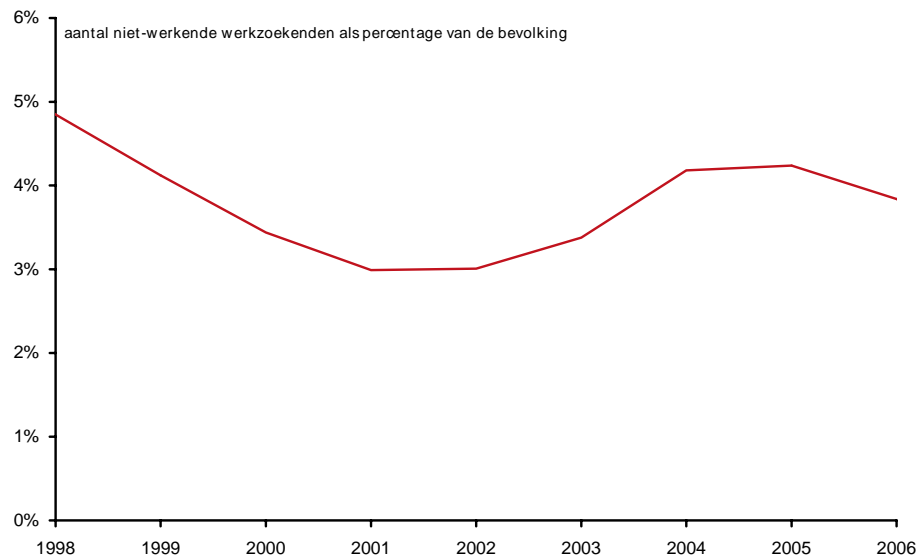
De terugmetingen laten zien dat de leefbaarheidscore gemiddeld in Nederland tussen 1998 en 2006 nauwelijks is veranderd. In 1998 was de gemiddelde score 4,136 en in 2006 4,135. In 2002 was de leefbaarheidscore echter een stuk beter, namelijk gemiddeld 4,165. In onderstaande tabel is aangegeven hoe die ontwikkeling te verklaren is uit de ontwikkeling op de verschillende dimensies. Daaruit wordt duidelijk dat in het bijzonder de dimensie bevolkingssamenstelling verantwoordelijk is voor de verbetering tussen 1998 en 2002 en de verslechtering tussen 2002 en 2006.

Tabel 1 Landelijke ontwikkeling op de Leefbaarometer

dimensie	1998	2002	2006	'98-'02	'02-'06
constante	4,321	4,321	4,321	0,000	0,000
bevolkingssamenstelling	-0,061	-0,030	-0,052	0,031	-0,021
leeftijdsopbouw en samenhang	0,083	0,090	0,086	0,006	-0,004
publieke ruimte	-0,013	-0,013	-0,012	0,000	0,001
publieke ruimte regionaal	0,019	0,019	0,019	0,000	0,000
veiligheid	-0,167	-0,179	-0,187	-0,012	-0,007
voorzieningen	0,000	-0,001	-0,001	0,000	-0,001
woningvoorraad	-0,046	-0,041	-0,040	0,005	0,002
LEEFBAAROMETER	4,136	4,165	4,135	0,029	-0,030

Die schommeling in de score op de dimensie bevolkingssamenstelling blijkt weer volledig te kunnen worden verklaard uit de ontwikkeling in het macro werkloosheidscijfer, de economische conjunctuur dus. Onderstaande grafiek maakt dat duidelijk. Het aantal niet-werkende werkzoekende als percentage van de bevolking is tot 2001 afgenomen, en nam na 2002 weer toe. Die golfbeweging verklaart de (landelijke) golfbeweging in de Leefbaarometer.

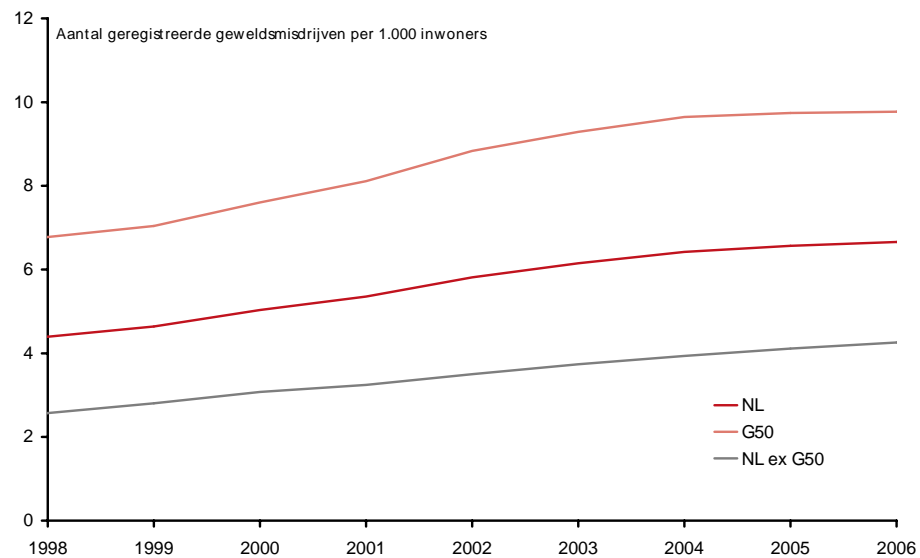
Figuur 2 Landelijke ontwikkeling werkloosheid

Bronnen: CWI/CBS

Op de andere dimensies is de landelijke ontwikkeling opvallend stabiel. Een uitzondering vormt de dimensie veiligheid waar tussen 1998 en 2006 een duidelijke verslechtering zichtbaar is. Die verslechtering komt weer volledig op het conto van het toegenomen aantal geweldsmisdrijven, zowel in de steden als daarbuiten. Onderstaande grafiek laat dat zien.

Figuur 3 Landelijke ontwikkeling geweldsmisdrijven

Bron: KLPD/CBS/Atlas

De impact van de conjunctuur op de scores van de Leefbaarometer is via de indicator 'niet-werkende werkzoekenden' vrij groot. De vraag is vanzelfsprekend of dit leidt tot een terechte weergave van de werkelijkheid of dat ervoor zou moeten worden gecorrigeerd.

Die vraag is op zichzelf niet eenvoudig te beantwoorden. In conceptuele zin achten we het plausibel dat het aandeel niet-werkende werkzoekenden in een gebied een directe relatie heeft met de leefbaarheid. Of dat aandeel door macro- of micro-ontwikkelingen wordt veroorzaakt doet er in dat licht minder toe. En ook landelijk gezien is het verdedigbaar te veronderstellen dat een grotere werkloosheid om uiteenlopende redenen kan samenhangen met meer problemen op buurtniveau. Verder laten modelschattingen op andere jaren dan 2005/2006⁴ een vergelijkbaar grote invloed zien van de indicator niet-werkende werkzoekenden op verschillende operationalisering van leefbaarheid. Als correctie aan de orde zou zijn, dan zou bijvoorbeeld in tijden van laagconjunctuur die invloed minder groot moeten zijn dan in tijden van hoogconjunctuur. Vooralsnog is daar geen ondersteuning voor te vinden.

In de praktijk is het waarschijnlijk vooral de neerslag van macro-ontwikkelingen op het niveau van de wijken die indicatief is voor de ontwikkelingen in de leefbaarheid. Als in een gebied – ondanks een negatieve conjuncturele ontwikkeling – het aandeel werklozen afneemt, is dat een sterke indicatie voor een positieve ontwikkeling op het vlak van de leefbaarheid. Maar ook omgekeerd, als een gebied ten tijde van negatieve economische ontwikkelingen een relatief sterke toename laat zien van het aandeel werklozen, is het waarschijnlijk dat juist in dergelijke gebieden de leefbaarheid onder druk zal kunnen komen. Dergelijke afwijkingen ten opzichte van de macro-economische ontwikkelingen zijn ook goed terug te vinden in de ontwikkelingen op de Leefbaarometer. Dat wordt verder geïllustreerd in de kaartbeelden voor Amsterdam in de volgende paragraaf.

3.2 Lokaal

De weergave van de ontwikkelingen op lokaal niveau (clusters) kan worden ontleend aan de kaartbeelden zoals die ook op www.vrom.nl/leefbaarometer kunnen worden gevonden. We geven hieronder ter illustratie een beeld van de ontwikkelingen op clusterniveau in een deel van Amsterdam voor 3 meetjaren en 3 ontwikkelingen:

- 1 Meetjaar 2006
- 2 Meetjaar 2002

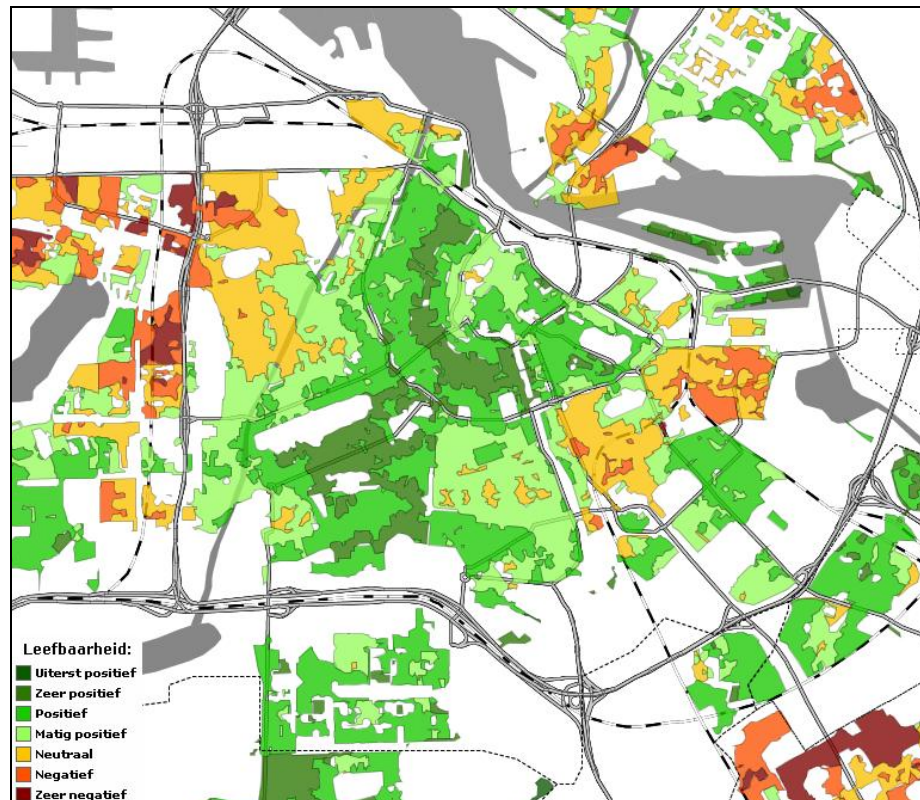
voetnoot

⁴ Zoals in de voorstudies en voorlopers van de Leefbaarometer zoals 'Leefbaarheid van wijken' (Leidelmeijer, K. en F. Pinkster, RIGO i.o.v. VROM/DGW, 2004), het 'early warning' systeem (G.A. Marlet, C.M.C.M. van Woerkens, 2007: Op weg naar Early Warning. Omvang, oorzaak en ontwikkeling van problemen in de wijk (Stichting Atlas voor gemeenten, Utrecht) en de APK voor wijken (J. van Iersel, K. Leidelmeijer, A. Schijf, 2006: APK voor wijken; instrumentontwikkeling, RIGO i.o.v. VROM, Amsterdam).

- 3 Meetjaar 1998
- 4 Ontwikkeling 1998-2002
- 5 Ontwikkeling 2002-2006
- 6 Ontwikkeling 1998-2006

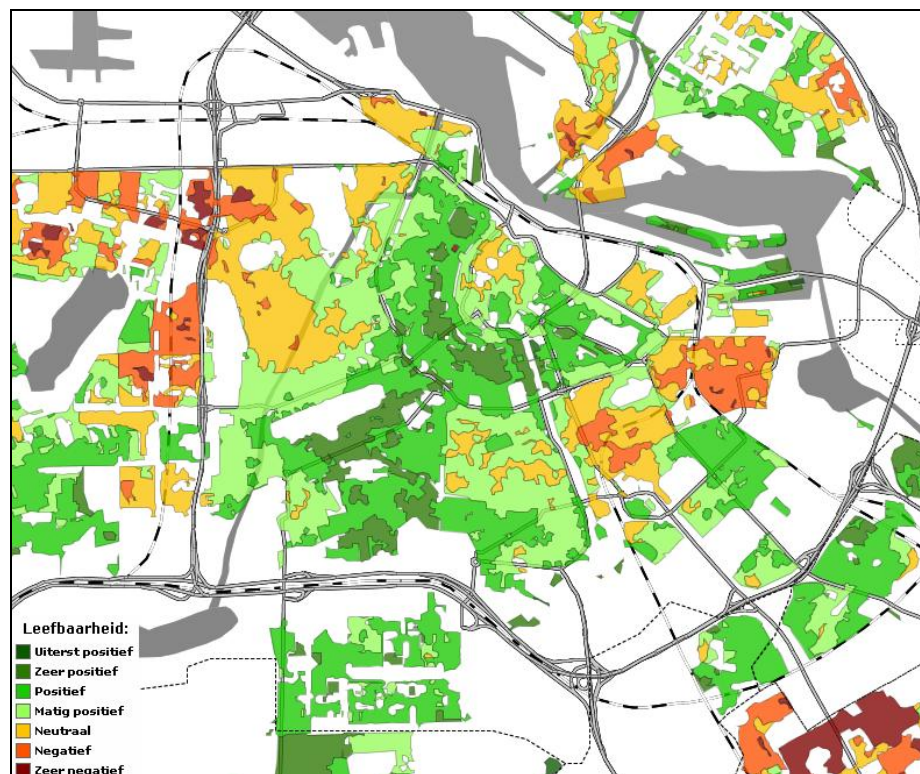
Uit de kaartbeelden kan worden opgemaakt, dat waar er landelijk wellicht niet veel verandert, er op lokaal niveau juist veel verandert. De ontwikkelingen lijken zich daarbij ook te kunnen onttrekken aan de algemene conjuncturele trend.

Voorbeeld meting 2006; deel van Amsterdam

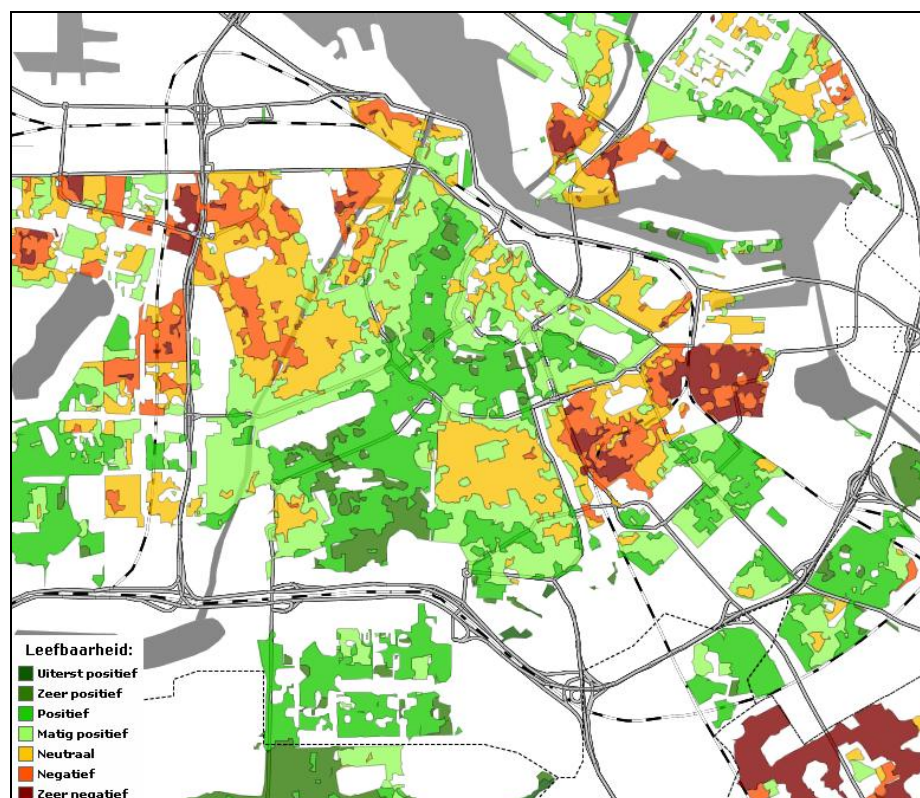

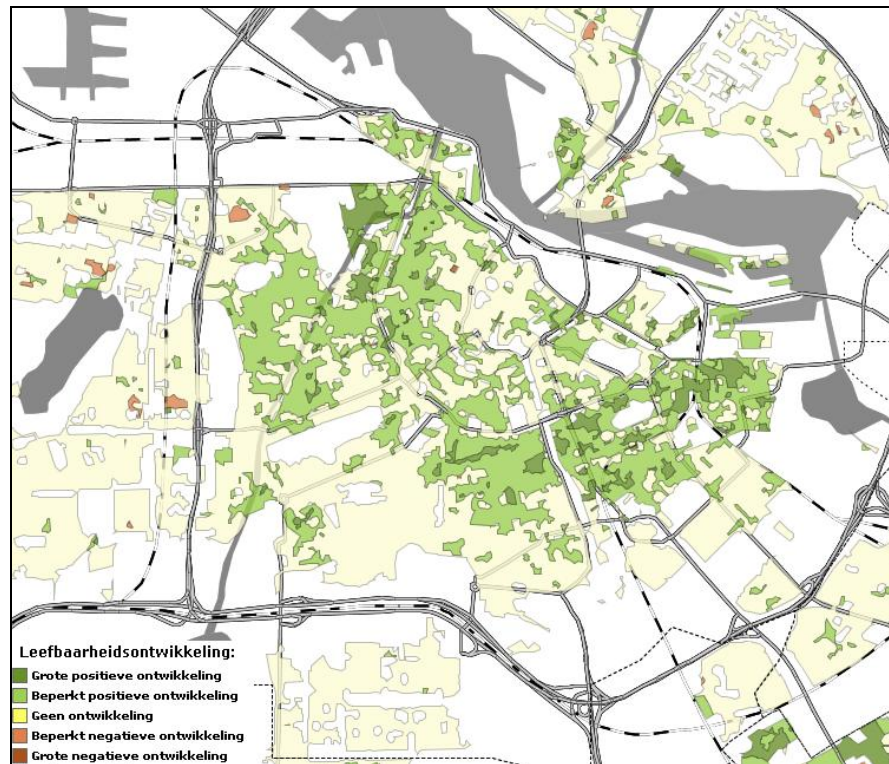
Voorbeeld meting 2002; deel van Amsterdam

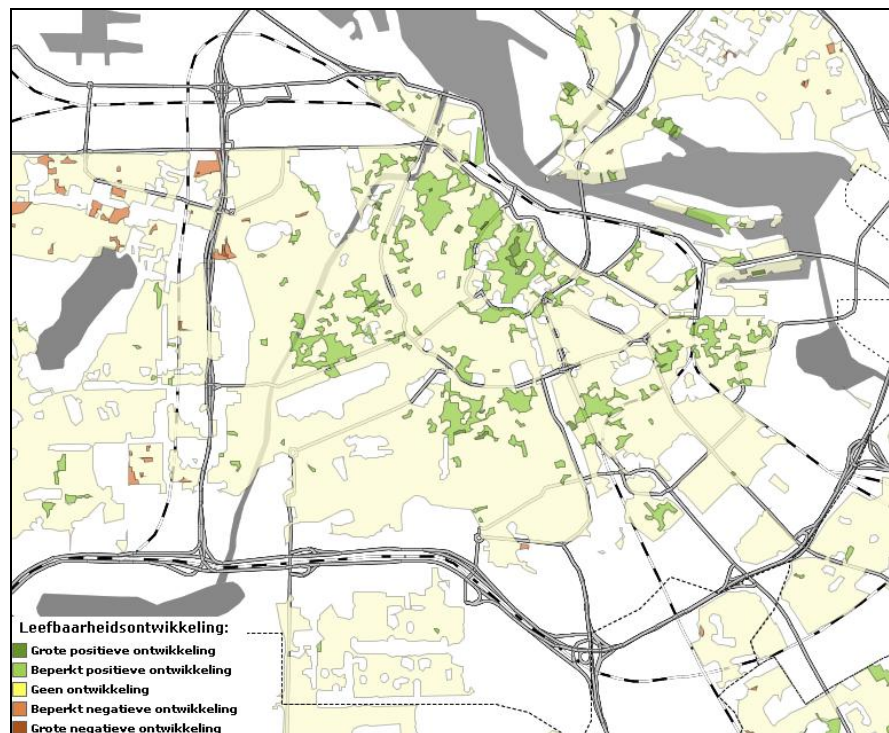
Voorbeeld meting 1998; deel van Amsterdam

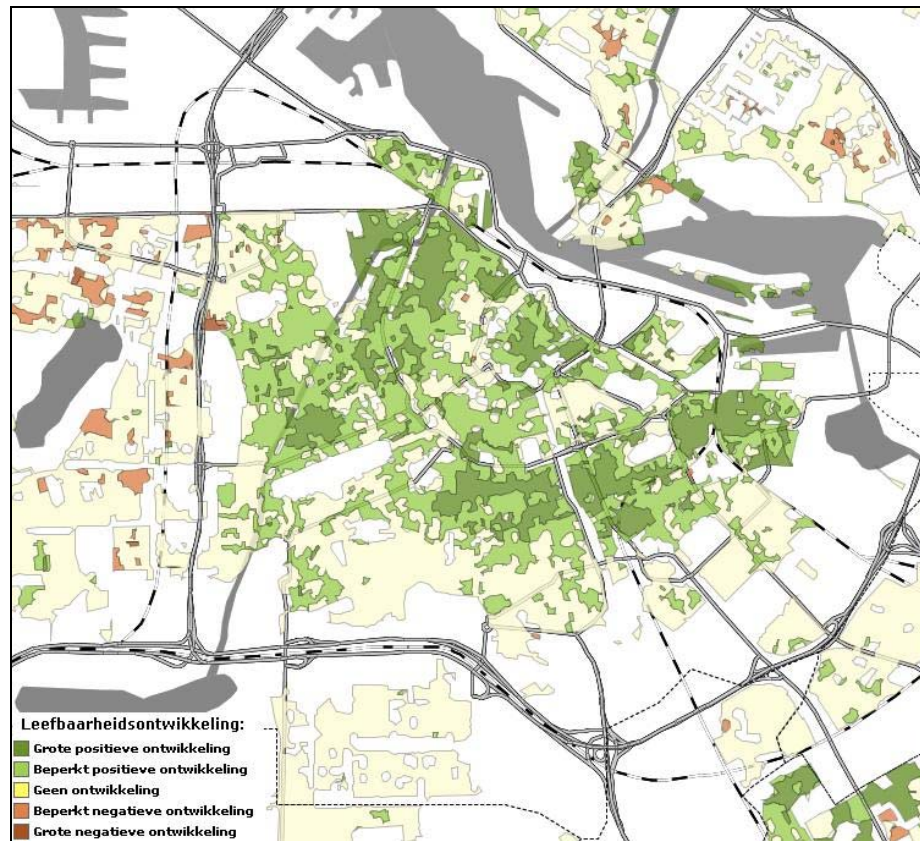
Voorbeeld ontwikkeling 1998-2002; deel van Amsterdam

Voorbeeld ontwikkeling 2002-2006; deel van Amsterdam

Voorbeeld ontwikkeling 1998-2006; deel van Amsterdam

Bijlage 1: indicatoren in de Leefbaarometer

Tabel 2 De indicatoren in de Leefbaarometer⁵

Indicatoren van omgevingscondities	Omschrijving	bron	Jaar ⁶
Fysiek			
<i>woningvoorraad</i>			
1. dominantie vrijstaand		WDM	2006
2. dominantie tweekappers		CBS:	
3. dominantie flats met meer dan 4 verdiepingen	Aandeel van de 6ppc-gebieden in een straal van 200 meter waarbinnen dit woningtype het meest voorkomende woningtype is, gewogen naar het aantal woningen in de afzonderlijke 6ppc gebieden.	Kerncijfers postcodegebieden	2004
4. dominantie etagewoningen		Woningmutaties	2006
5. dominantie boerderijen en tuinderijen			
6. dominantie stedelijke statuswoningen	Woningtype: grachtenpanden en herenhuizen binnen bestaand bebouwd gebied.	bewerkingen RIGO ⁷	
7. dominantie suburbane statuswoningen	Woningtype: vrijstaand en 2/1 kap; dominantie binnen straal van 200 meter		
8. dichtheid	Aantal woningen (berekend o.b.v. CBS 2004 en de woningmutaties t/m 2006) binnen een straal van 200 meter, gedeeld door de som van de oppervlakken van de betreffende 6ppc-gebieden of de feitelijke cirkel van 200 meter als het 6ppc gebied groter is dan de cirkel.	CBS: Kerncijfers postcodegebieden Woningmutaties bewerking RIGO	2004 2006
9. percentage sociale huurwoningen	Aantal sociale huurwoningen (corporaties) als percentage van de totale woningvoorraad.	ABF-Vastgoedmonitor	2005
10. dominantie 1940-1959-bouw	Aandeel van de 6ppc-gebieden in een straal van 200 meter waarbinnen dit bouwjaar het meest voorkomend is, gewogen naar het aantal woningen in die 6ppc gebieden.	WDM	2006
11. dominantie 1970-1979-bouw		CBS: Kerncijfers postcodegebieden	2004
12. dominantie vroegnaoorlogs(1945-1960)		CBS: Woningmutaties	2006
13. dominantie vooroorlogse bouw (tot 1940)		bewerking RIGO	

voetnoot

⁵ In de tabel staan 49 indicatoren. in de Leefbaarometer zitten in totaal 58 indicatoren; negen van die indicatoren betreffen meetvariaties op de in deze tabel weergegeven indicatoren, bijvoorbeeld binnen een straal van 100 meter in het ene geval en binnen een straal van 300 meter in het andere geval.

⁶ In het overzicht is het meest recente en gebruikte jaar van de bron weergegeven. Sommige indicatoren zijn echter samengesteld door combinatie met meerdere (eerdere) jaren.

⁷ Voor de ontwikkeling van een aantal groepen van indicatoren zijn meerdere gegevensbestanden gebruikt. Indien een groep indicatoren op identieke wijze en met dezelfde basisbestanden is berekend, worden – om reden van overzichtelijkheid - de bronnen en de peiljaren één keer vermeld en omkaderd.

Indicatoren van omgevingscondities	Omschrijving	bron	Jaar ⁶
<i>Publieke ruimte</i>			
14. waarde verkochte huurwoningen	Gemiddelde verkoopwaarde van aan zittende bewoners verkochte huurwoningen (eengezins én meergezins) binnen een straal van 200 meter.	Kadaster (K-data), bewerking RIGO	2006
15. aandeel sloop	Aantal in een periode aan de woningvoorraad binnen een straal van 200 meter onttrokken woningen als percentage van de woningvoorraad in 2006.	CBS Woningmutaties, Kerncijfers postcodegebieden, bewerking RIGO	2006 2004
16. Geluidbelasting railverkeer	over alle woningen binnen 6ppc-gebied gemiddelde geluidniveau (dB(A)), railverkeer	MNP/LOK	2006
17. Geluidsbelasting totaal	Over alle woningen binnen 6ppc-gebied gemiddelde geluidniveau (dB(A)), cumulatief		
18. (Uitzicht op) binnenwater	Het oppervlak binnenwater (totaal meer dan 1 ha) als aandeel van het oppervlak van de gesloten 6ppc polygonen.	CBS bodemstatistiek, bewerking RIGO	2003
19. interactie groen en vroegnaoorlogse bouw	Combinatie van aandeel vroegnaoorlogse woningen en oppervlak groen binnen de gesloten 6ppc polygonen in een straal van 200 meter als aandeel van het oppervlak van deze polygonen.	CBS bodemstatistiek, bewerking RIGO	2003
		WDM	2006
<i>voorzieningen</i>			
20. nabijheid supermarkt	Afstand tot de dichtstbijzijnde supermarkt	WDM	2006
21. nabijheid bankfiliaal	Afstand tot het dichtstbijzijnde bankfiliaal		
22. Nabijheid groot winkelcentrum	Afstand tot het dichtstbijzijnde winkelcentrum met meer dan 100 winkels	Atlas	2005
23. Nabijheid natuurgebied	Aantal ha natuurgebied binnen voor recreatieve doeleinden acceptabele reistijd.		
24. Nabijheid bos	Aantal ha bos binnen voor recreatieve doeleinden acceptabele reistijd.		
25. Nabijheid kust	Reistijd tot de dichtstbijzijnde kust		
26. Nabijheid groot water	Afstand tussen 6ppc centroïde en grens van 'groot water' (Waddenzee, Eems, Dollard, Oosterschelde, Westerschelde, Noordzee, IJsselmeer/Markermeer, Afgesloten zeearm, Rijn & Maas Randmeren Spaarbekken) tussen 50 en 200 meter		
27. Aandeel water	Het oppervlak binnenwater (overig binnenwater(>1ha), nat natuurlijk terrein (vennen etc.) (>1ha), recreatief water (>1ha), grote rivieren) binnen de gesloten 6ppc polygonen in een straal van 200 meter als aandeel van het oppervlak van deze polygonen.		

Indicatoren van omgevingscondities	Omschrijving	bron	Jaar ⁶
Sociaal			
<i>Sociaal-economisch</i>			
28. Aandeel niet-werkende werkzoekenden	Aantal bij het CWI ingeschreven niet-werkende werkzoekenden als percentage van de potentiële beroepsbevolking	CWI	2005
29. Dominantie inkomens tot 2x modaal	Aandeel van de 6ppc-gebieden in een straal van 200 meter waarbinnen deze inkomensgroep het meest voorkomend is, gewogen naar het aantal woningen in die 6ppc gebieden.	WDM	2006
30. Dominantie minimum inkomens		CBS: Kerncijfers postcodegebieden	2004
31. Dominantie inkomens meer dan 2x modaal		CBS: Woningmutaties	2006
		Bewerking RIGO	
<i>Bevolkingssamenstelling</i>			
32. Aandeel niet westerse allochtonen	Aantal inwoners van niet-westerse afkomst, als percentage van het totale aantal inwoners	CBS/GBA	2005
33. Hoogopgeleiden	Aandeel hoog opgeleiden op een schaal van extreem weinig tot extreem veel	WDM	2006
<i>Levensfase</i>			
34. Dominantie levensfase middelbare paren zonder kinderen	Aandeel van de 6ppc-gebieden in een straal van 200 meter waarbinnen huishoudens in deze levensfase het meest voorkomend zijn, gewogen naar het aantal woningen/huishoudens in die 6ppc gebieden.	WDM	2006
35. Dominantie levensfase jonge paren zonder kinderen		CBS: Kerncijfers postcodegebieden	2004
36. Dominantie levensfase oudere paren zonder kinderen		CBS: Woningmutaties	2006
37. Dominantie levensfase jong alleenstaand		Bewerking RIGO	
38. Dominantie levensfase middelbaar alleenstaand			
39. Aandeel ouderen	Aantal inwoners van 65 jaar of ouder als percentage van het totaal aantal inwoners	CBS/GBA	2005
40. Aandeel (gezinnen met) kinderen	Aantal inwoners van 9 jaar of jonger als percentage van het totaal aantal inwoners		
41. Homogeniteit gezinnen met oudere kinderen	Het product van de dominantie van huishoudens in de betreffende levensfase in een straal van 50 meter met de dominantie van diezelfde huishoudens in een straal van 200 meter	WDM	2006
42. Homogeniteit gezinnen met jonge kinderen		CBS: Kerncijfers postcodegebieden	2004
		CBS: Woningmutaties	2006
		Bewerking RIGO	
<i>Sociale samenhang</i>			
43. Dominantie eigenaar-bewoners	Aandeel van de 6ppc-gebieden in een straal van 200 meter waarbinnen eigenaar-bewoners het meest voorkomend zijn, gewogen naar het	WDM	2006
		CBS: Kerncijfers postcodegebieden	2004
		CBS: Woningmutaties	2006

Indicatoren van omgevingscondities	Omschrijving	bron	Jaar ⁶
	aantal woningen/huishoudens in die 6ppc gebieden.	Bewerking RIGO	
44. Verhuizingen (mutatiegraad)	Aantal mutaties in de voorraad als percentage van de woningvoorraad	Cendris, Bewerking RIGO	2005
Veiligheid			
45. Vernieling	Het aantal bij de politie geregistreerde vernielingen binnen een straal van 300 meter van het 6-ppc-gebied	KLPD (HKS, BPS), bewerkingen CBS en Atlas	2005
46. Verstoring openbare orde	Het aantal bij de politie geregistreerde gevallen van verstoring van de openbare orde binnen een straal van 300 meter van het 6-PPC-gebied		
47. Gewelddsmisdrijven	Het aantal bij de politie geregistreerde gewelddsmisdrijven per inwoner in de gemeente		
48. Diefstal uit de auto	Het aantal bij de politie geregistreerde auto-inbraken		
49. Overlast (samengestelde indicator)	Het aantal mensen in de wijk dat signaleert dat de genoemde vormen van overlast zich in de wijk voordoen, als percentage van de bevolking	Politiemonitor, bewerking Atlas	2005
- overlast van drugsgebruik			
- overlast van jongeren			
- overlast van omwonenden			
- vernielingen aan openbare werken			
- rommel op straat			
- bekladding			